

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ευπραξία (Αίθρα) ΜΑΡΙΑ
Καθηγήτρια Περιβαλλοντικού δικαίου
Πολυτεχνείου Κρήτης

Η ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ο βασικός κορμός της εθνικής νομοθεσίας

- **Ο Ν. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος**
- **Ο Ν. 3010/2002**
- **Ο Ν. 4014/2011**
- **Ο Ν. 4685/2020**
- **Ο Ν. 4951/2022**
- **Ο Ν. 4964/2022**
- **Ο Ν. 5037/2023**
- **Οι Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις**

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΙΣΧΥΣΑΣΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 1650/1986

- Αρχικά Τρείς (3) κατηγορίες έργων και δραστηριοτήτων ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και μετά την ΚΥΑ 69269/1990 δύο (2) κατηγορίες, Α' (AI & AII) και Β'.
- Κριτήριο κατάταξης η επικινδυνότητα του σχεδιαζόμενου έργου/δραστηριότητας ως προς το περιβάλλον και πιο συγκεκριμένα κριτήρια :
 - το είδος και το μέγεθος του έργου
 - το είδος και η ποσότητα των εκπεμπόμενων ρύπων
 - η δυνατότητα της πρόληψής τους, και
 - ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΙΣΧΥΣΑΣΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 1650/1986

- Θεσμός της **ΠΡΟΕΓΚΡΙΣΗΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ**, ως υποκατάστατο του ελλείποντος εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού
- Έγκριση των περιβαλλοντικών όρων (Ε.Π.Ο.)

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 1650/1986 ΠΡΙΝ ΤΙΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 4014/2011

- **Σύμφωνα με την ΚΥΑ 15393/2002 δύο (2) κατηγορίες, Α (Α1 & 2) και Β (Β3 & 4)**
- **Κατάργηση της διαδικασίας της Προέγκρισης Χωροθέτησης και υιοθέτηση της διαδικασίας της Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ)**
- **Έγκριση των περιβαλλοντικών όρων (Ε.Π.Ο.)**

- Η διαδικασία της **ΠΠΕΑ** προϋποθέτει την υποβολή αίτησης και μιας Προμελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.
- Αυτή αξιολογείται αρμοδίως ως προς τη θέση, το μέγεθος, το είδος του έργου, την εφαρμοζόμενη τεχνολογία, τα τεχνικά χαρακτηριστικά, τη χρήση των φυσικών πόρων, την παραγωγή αποβλήτων, την ρύπανση, τις οχλήσεις και τον κίνδυνο ατυχημάτων.

➤ Επίσης λαμβάνονται **ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ** υπόψη οι γενικές και ειδικές χωροταξικές κατευθύνσεις από υφιστάμενα σχέδια, η περιβαλλοντική ευαισθησία της περιοχής, τα χαρακτηριστικά των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο διασυνοριακός τους χαρακτήρας, τα οφέλη για την εθνική οικονομία, τη δημόσια υγεία και το εν γένει δημόσιο συμφέρον και οι θετικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής.

- Στη συνέχεια :
- α) είτε εγκρίνεται **ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ** το έργο, οπότε εκδίδεται θετική γνωμοδότηση, η οποία δημοσιοποιείται και καλείται ο ενδιαφερόμενος να υποβάλλει την καθεαυτό ΜΠΕ, είτε
- β) εκδίδεται αρνητική απόφαση (εκτελεστή πράξη)

- **ΕΤΣΙ**, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις εκδίδεται πλέον **μία (1) και μόνη πράξη**, η τότε πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων (**ΕΠΟ**), στην οποία εμπεριέχεται και η θετική γνωμοδότηση για την ΠΠΕ.
- Πριν την έκδοση των περιβαλλοντικών όρων υπάρχει το στάδιο της **δημοσιοποίησης της ΜΠΕ**.
- Η ΜΠΕ διαβιβάζεται στο **Περιφερειακό Συμβούλιο**, το οποίο την θέτει υποχρεωτικά στη διάθεση του κοινού και των φορέων εκπροσώπησής του, για να εκφράσουν τη γνώμη τους και στη συνέχεια γνωμοδοτεί και το ίδιο.

Ο Ν. 4014/2011
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Το νομοθετικό πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης στην Ελλάδα τροποποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό με το Ν. 4014/2011, ο οποίος αποτελεί το ισχύον εφεξής δίκαιο, όπως και αυτό τροποποιήθηκε μεταγενέστερα.
- Η Ε.Π.Ο μετονομάστηκε σε Απόφαση Έγκρισης των Περιβαλλοντικών Όρων (Α.Ε.Π.Ο.)
- Η Π.Π.Ε.Α. μετονομάστηκε σε Προκαταρκτικό Προσδιορισμό Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (Π.Π.Π.Α.),

Ο Ν. 4014/2011
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Εισάγονται οι Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (Π.Π.Δ.) για τα έργα της κατηγορίας Β.
- Εισάγεται η Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση για έργα σε περιοχές NATURA 2000.
- Προβλέπει σειρά από ΚΥΑ που θα εξειδικεύσουν και θα προχωρήσουν στην ουσιαστική εφαρμογή του. Μερικές από αυτές έχουν ήδη εκδοθεί.
- Εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις για τη δημοσιοποίηση της ΜΠΕ στο Περιφερειακό Συμβούλιο.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Όσον αφορά τις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (Π.Π.Δ.) για τα έργα της κατηγορίας Β αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των απαιτούμενων κατά περίπτωση αδειών που προβλέπονται για την κατασκευή, εγκατάσταση ή λειτουργία του έργου ή της δραστηριότητας.
- Έργα και δραστηριότητες που έχουν σύνθετο χαρακτήρα περιλαμβάνοντας επι μέρους έργα ή δραστηριότητες, κατατάσσονται στην υποκατηγορία με τις σημαντικότερες επιπτώσεις δηλ. στην υψηλότερη κατηγορία.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Έργα και δραστηριότητες που δεν περιλαμβάνονται στους πίνακες κατάταξης της σχετικής ΚΥΑ, με απόφαση του Γεν. Διευθυντή του ΥΠΕΝ μπορεί να κατατάσσονται στην πλησιέστερη συναφή κατηγορία ή εάν κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, η κατάταξη γίνεται με απόφαση του Υπουργού ΠΕΝ
- Υπάρχει και η περίπτωση εξαιρέσεων από τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης που περιγράφονται αναλυτικά στον νόμο (άρθρο 1 ν. 4014/2011, όπως ισχύει: έργα και δραστηριότητες που απαιτούνται αποκλειστικά για την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών πολιτικής προστασίας, έργα ή τμήματα έργων και δραστηριότητες που εξυπηρετούν αποκλειστικά σκοπούς εθνικής άμυνας).

Ο Ν. 4014/2011 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Σύσταση Διεύθυνσης Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης στο τότε Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και νυν ΥΠΕΝ
- Στο ΥΠΕΝ συνιστάται Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΔΙΠΑ), υπαγόμενη στη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος για τα έργα ή τις δραστηριότητες, τα σχέδια ή τα προγράμματα αρμοδιότητας του.

Ο Ν. 4014/2011

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Η αρμοδιότητα της ΔΙΠΑ ανάγεται στην εποπτεία, αξιολόγηση, εν γένει επεξεργασία και εισήγηση για έγκριση περιβαλλοντικών μελετών των πάσης φύσεως έργων και δραστηριοτήτων που υπάγονται στην υποκατηγορία Α1, καθώς και στην εποπτεία, αξιολόγηση, εν γένει επεξεργασία και εισήγηση για έγκριση Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για σχέδια και προγράμματα που υπόκεινται σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση αρμοδιότητας του ΥΠΕΝ.
- Η εποπτεία αναφέρεται κυρίως στην τήρηση και ενιαία εφαρμογή της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων.

Ο Ν. 4014/2011
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

- Όσον αφορά στην Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (Ε.Ο.Α.)
- Πρόκειται για μια ειδική επιστημονική μελέτη, που εστιάζει στις συνέπειες για την περιοχή βάσει των στόχων διατήρησης που έχουν τεθεί γι' αυτήν και στις συνέπειες στην ακεραιότητα της περιοχής με αναφορά στις οικολογικές της λειτουργίες. Η απόφαση για το εάν και πόσο παραβιάσσεται η ακεραιότητα της επίμαχης περιοχής Natura 2000 πρέπει να εστιάζεται και να συσχετίζεται με τους στόχους διατήρησης της περιοχής και να γίνεται η δέουσα εκτίμηση, έννοια που εισήχθη με την οδηγία 92/43/ΕΚ.

- Η έννοια της δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων ενός έργου ή σχεδίου εντός περιοχής Natura 2000 (άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας) προϋποθέτει ότι πριν την έγκρισή τους λαμβάνονται υπόψη οι βέλτιστες επιστημονικές γνώσεις επί του θέματος και προσδιορίζονται όλες οι πτυχές τους, που θα μπορούσαν, είτε η κάθε μια είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα να επηρεάσουν τους στόχους διατήρησης του τόπου.
- Η διοίκηση επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στη σχετική περιοχή Natura 2000 και τον εκεί **οικότοπο** μόνον εφόσον δεν υφίσταται από επιστημονικής απόψεως καμμία εύλογη αμφιβολία ως προς την απουσία επιβλαβών συνεπειών για την ακεραιότητά του (ΣτΕ 1220/2019).

- Η περιβαλλοντική αδειοδότηση στις περιοχές Natura 2000 (άρθρο 10 ν. 4014/2011, όπως ισχύει)
- Η ειδική οικολογική αξιολόγηση ως τμήμα της ΜΠΕ εστιάζει στις συνέπειες για την περιοχή βάσει των στόχων διατήρησης της. Η σημασία των επιπτώσεων προσδιορίζεται σε σχέση με τα ειδικά χαρακτηριστικά και τις ειδικές περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν στην προστατευόμενη περιοχή την οποία αφορά το έργο ή η δραστηριότητα, λαμβάνοντας ιδιαίτερως υπόψη τους στόχους διατήρησης της περιοχής.
- Βάσει των συμπερασμάτων της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης και της ΜΠΕ, η αρμόδια αρχή συμφωνεί για το οικείο έργο ή δραστηριότητα μόνο αφού βεβαιωθεί ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής.

- Η περιβαλλοντική αδειοδότηση στις περιοχές Natura 2000 (άρθρο 10 ν. 4014/2011, όπως ισχύει)
- Ειδικότερα, η εξέταση πιθανών μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων και εναλλακτικών λύσεων μπορεί να επιτρέψει τη διαπίστωση ότι, βάσει τέτοιων λύσεων ή μέτρων, το έργο ή η δραστηριότητα δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα της περιοχής. Η ακεραιότητα μιας περιοχής αναφέρεται στις οικολογικές της λειτουργίες. Η απόφαση για το κατά πόσον παραβιάζεται πρέπει να εστιάζεται και να περιορίζεται στους στόχους διατήρησης της περιοχής.

- Σύμφωνα με την ΥΑ 1958/12 προβλέπονται δύο (2) κατηγορίες, Α (Α1 & 2) και Β
- Οι δύο (2) κατηγορίες, Α (Α1 & 2) και Β εντάσσονται
- σε 12 ομάδες κοινές για όλες τις κατηγορίες

- Στην **κατηγορία A1** κατατάσσονται τα έργα και οι δραστηριότητες που ενδέχεται να προκαλέσουν πολύ σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον,
- Στην **κατηγορία A2** κατατάσσονται τα έργα και οι δραστηριότητες που ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον
- Στην **κατηγορία B** κατατάσσονται τα έργα και οι δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από τοπικές και μη σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον

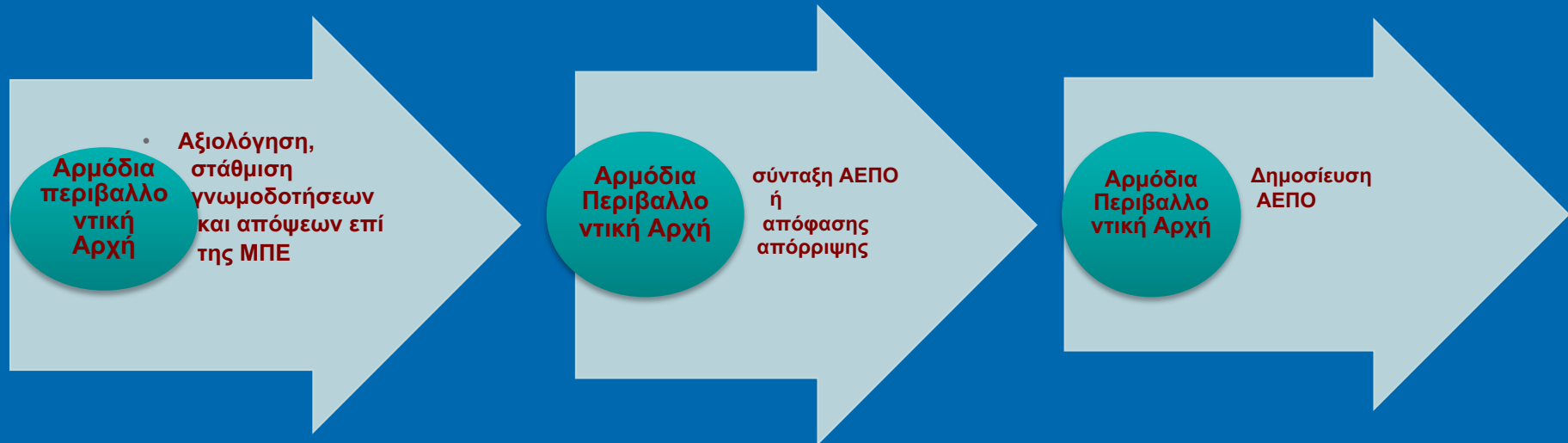
- **οι 12 ομάδες κοινές για όλες τις κατηγορίες είναι οι εξής :**
- **Ομάδα 1^η: Έργα χερσαίων και εναέριων μεταφορών**
- **Ομάδα 2^η: Υδραυλικά έργα**
- **Ομάδα 3^η: Λιμενικά έργα**
- **Ομάδα 4^η: Συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών**
- **Ομάδα 5^η: Εξορυκτικές δραστηριότητες**
- **Ομάδα 6^η: Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής**

- Ομάδα 7^η: Πτηνοκτηνοτροφικές εγκαταστάσεις
- Ομάδα 8^η: Υδατοκαλλιέργειες
- Ομάδα 9^η: Βιομηχανικές και συναφείς εγκαταστάσεις
- Ομάδα 10^η: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
- Ομάδα 11^η: Μεταφορά ενέργειας, καυσίμων και χημικών ουσιών
- Ομάδα 12^η: Ειδικά έργα και δραστηριότητες

➤ Η περιβαλλοντική αδειοδότηση σχηματικά:

- **Φορέας του έργου :** Υποβάλλει αίτημα (προαιρετικό) γνωμοδότησης για Προκαταρκτικό Προσδιορισμό Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ)
- Κατόπιν εάν λάβει θετική γνωμοδότηση ή εάν δεν έχει υποβάλει καν τέτοιο αίτημα, καταθέτει την ΜΠΕ
- Δημοσιοποίηση ΜΠΕ, ολοκλήρωση διαβούλευσης.
- Αξιολόγηση, στάθμιση γνωμοδοτήσεων και απόψεων από αρμόδια περιβαλλοντική αρχή
- Σύνταξη ΑΕΠΟ ή απόφασης απόρριψης

- Η ΑΕΠΟ εκδίδεται για συγκεκριμένο χρόνο.
- Σε αυτήν την περίπτωση είναι δυνατή η ανανέωση ή αναθεώρηση της ΑΕΠΟ
- Εάν επέρχονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις ως προς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, απαιτείται εκ νέου η τήρηση της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης
- Εάν όμως κατά την αιτιολογημένη κρίση του αρμόδιου οργάνου δεν επέρχονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις ούτε ουσιώδεις μεταβολές των δεδομένων επί των οποίων βασίστηκε η ΑΕΠΟ, τότε δεν απαιτείται η εκ νέου τήρηση της διαδικασίας της αρχικής έγκρισης με τη σύνταξη και υποβολή νέας ΜΠΕ

Αρμόδια
Περιβαλλοντική
Αρχή

**Για έργα A1 : Διεύθυνση Περιβαλλοντικών
Αδειοδοτήσεων ΥΠΕΝ – Αποφάσεις ΑΕΠΟ
Υπουργού ΠΕΝ**

**Για έργα A2 : Αποκεντρωμένες Διοικήσεις –
Αποφάσεις ΑΕΠΟ Γραμματέων**

**Για έργα B κατηγορίας: Δεν απαιτείται ΜΠΕ αλλά
Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ)**

**Για όλα τα έργα πλην εκείνων που αδειοδοτούνται
από τον ΕΟΤ, οι ΠΠΔ εκδίδονται από τη Διεύθυνση
Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού (ΔΙΠΕΧΩΣ)
της οικείας Περιφέρειας.**

- Ειδικά για τα έργα σε περιοχές Natura 2000, που εντάσσονται στη Β κατηγορία, ισχύουν τα εξής:
- Εφόσον από την ειδική οικολογική αξιολόγηση προκύπτει ότι ενδέχεται να κινδυνεύει η ακεραιότητα της προστατευόμενης περιοχής, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, με απόφαση του Περιφερειάρχη, εκδίδει πρόσθετους όρους στις ΠΠΔ, προκειμένου να διασφαλίζει ότι δεν παραβιάζεται η ακεραιότητα της προστατευόμενης περιοχής.

- Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και εάν και δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, ένα έργο ή δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, λαμβάνεται κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής των περιοχών του δικτύου Natura 2000.
- Όταν στη συγκεκριμένη περιοχή ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημόσιου συμφέροντος.
- Η απόφαση σχετικά με το αν ένα έργο ή δραστηριότητα πρέπει να πραγματοποιηθεί για επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημόσιου συμφέροντος, κατά την έννοια της παρούσας παραγράφου, λαμβάνεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος & Ενέργειας.

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΠΕ

- Στηρίζεται, όπως ήδη επισημάνθηκε σε 3 βασικές αρχές :

της έγκαιρης εκτίμησης

της σφαιρικής θεώρησης

της διαβάθμισης των επιπτώσεων

- Απορρέει από την **ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΥΛΑΞΗΣ**
- Οι ΜΠΕ εκδίδονται στο πλαίσιο της διαδικασίας απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, η οποία θεσπίστηκε σε συμμόρφωση προς τις ενωσιακές οδηγίες αλλά και προς τη συνταγματική επιταγή της αρχής της πρόληψης και αποτελούν, σύμφωνα με πάγια νομολογία, το βασικό μέσο εφαρμογής της (ΣτΕ 2173/2002 Ολομ.) καθώς και της αρχής της προφύλαξης (ΣτΕ 2511/2022 Ολομ.)
- Μεταφράζουν και αποτυπώνουν με νομικούς όρους την ιδέα ότι για το σύνολο των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και έργων είναι αναγκαίο να προβαίνουμε **εγκαίρως** σε εκτίμηση των επιπτώσεων, που προκαλούν στο περιβάλλον.

Η ΜΠΕ

- Είναι ένα είδος πραγματογνωμοσύνης με έντονα διεπιστημονικό χαρακτήρα.
- Δεν είναι προσβλητή καθεαυτή, διότι είναι επιστημονική μελέτη και όχι διοικητική πράξη, αλλά προσβάλλονται οι πράξεις που ακολουθούν (λ.χ. Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, ΑΕΠΟ)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ Μ.Π.Ε.

➤ Πρέπει να περιλαμβάνει 5 ενότητες :

- ❖ Χορήγηση πληροφοριών για την ταυτότητα του έργου και το χώρο στον οποίο σχεδιάζεται η πραγματοποίησή του.
- ❖ Αναλυτική καταγραφή και αξιολόγηση των επιπτώσεων που προκαλεί το έργο στο περιβάλλον.

- ❖ Σαφείς πληροφορίες για τον τρόπο αντιμετώπισης των επιπτώσεων, την πρόληψή τους, την ελαχιστοποίησή τους ή τον μηδενισμό τους
- ❖ Υποχρέωση περιγραφής και αξιολόγησης των εναλλακτικών λύσεων, ιδίως ως προς τη θέση, το μέγεθος ή/και την τεχνολογία αυτών, συμπεριλαμβανομένης της μηδενικής λύσης, που εξετάστηκαν από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας και παρουσίαση των κύριων λόγων της επιλογής της προτεινόμενης λύσης σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον
- ❖ Απλή περίληψη της μελέτης.

Οι τροποποιήσεις και αλλαγές του ν. 4685/2020

- Παρατείνεται από 10 σε 15 έτη η διάρκεια ισχύος της ΑΕΠΟ με επιπλέον παρατάσεις για έργα ή δραστηριότητες που διαθέτουν ως σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης την οικολογική διαχείριση και τον οικολογικό έλεγχο (EMAS) ή το σύστημα ISO 14001.
- Απλοποιείται η διαδικασία έκδοσης ΑΕΠΟ για έργα της κατηγορίας A1 και A2.

Οι τροποποιήσεις και αλλαγές του ν. 4685/2020

- Μειώνεται ο αριθμός των μελών του Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ) του ΥΠΕΝ καθώς και των Περιφερειακών Συμβουλίων Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΠΕΣΠΑ)
- Επαναπροσδιορίζονται θέματα σχετικά με τους πιστοποιημένους αξιολογητές ΜΠΕ και την τήρηση σχετικού Μητρώου.

Οι τροποποιήσεις και αλλαγές του ν. 4685/2020

- Προβλέπεται ότι μετά την 1-1-2021 η διακίνηση όλων των δημόσιων και ιδιωτικών εγγράφων για τις ΑΕΠΟ και ΠΠΔ που αφορούν στην έκδοση, ανανέωση ή τροποποίηση ΑΕΠΟ και ΠΠΔ διακινούνται και διεκπεραιώνονται αποκλειστικά μέσω του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου και μέσω αυτού διεξάγεται και η δημόσια διαβούλευση.
- Πρόκειται για μια καινοτομία όσον αφορά στη δημοσιοποίηση της ΑΕΠΟ, η οποία αναρτάται υποχρεωτικά και επί ποινή ακυρότητας εντός μηνός από την έκδοσή της σε ειδικά ιδρυόμενο διαδικτυακό τόπο, ώστε να μπορεί ο κάθε ενδιαφερόμενος να λάβει πλήρη γνώση αυτής.
- Επίσης, δημιουργείται η Περιβαλλοντική Ταυτότητα του Έργου, που θα περιλαμβάνει κάθε περιβαλλοντική πληροφορία για το έργο.

Οι τροποποιήσεις και αλλαγές του ν. 4685/2020

- Όσον αφορά στην ανάρτηση στο Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο, αυτή περιλαμβάνει το πλήρες κείμενο της ΑΕΠΟ και όλα τα ουσιώδη σχετικά στοιχεία και σύμφωνα με τον νόμο και τον συνδυασμό με την ενημέρωση του κοινού και τη δημόσια διαβούλευση της ΜΠΕ συνιστά πρόσφορο τρόπο πλήρους γνωστοποίησης του περιεχομένου τους. Επομένως, συνάγεται τεκμήριο πλήρους γνώσης για όσους ενδιαφέρονται να προσβάλλουν την ΑΕΠΟ.
- Σύμφωνα όμως με σχετικά πρόσφατη νομολογία (ΣτΕ 1037/2022, ΣτΕ 691/2021) το παραπάνω τεκμήριο είναι μαχητό ως προς το σκέλος των προσκλήσεων για λήψη γνώση του περιεχομένου της οικείας ΜΠΕ και συγκεκριμένα διότι οι προσκλήσεις δημοσιεύτηκαν μόνον σε εφημερίδες ή την ιστοσελίδα της Περιφέρειας και όχι στους οικείους δήμους, χώρο των επίμαχων έργων.

Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΠΕ

- Από την αρχή της εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας του ν. 1650/1986 και της ΚΥΑ 69269/1990 παρουσιάστηκαν κρίσιμα ζητήματα ως προς την εφαρμογή τους σχετικά με το θεσμό της ΜΠΕ.
- Οι σχετικές θέσεις του ΣΤΕ διατυπώνονται στις καθοδηγητικές αποφάσεις :
 - ❖ 37 (Αεροδρόμιο Χίου),
 - ❖ 1035-1040/93 (περιφερειακή λεωφόρος Υμηττού),
 - ❖ 1520/1993 (βιολογικός καθαρισμός Γυθείου),
 - ❖ 2759/1994 και 3748/2000 (εκτροπή Αχελώου).

- Τα ζητήματα που διερευνήθηκαν στις συγκεκριμένες υποθέσεις σχετίζονται με :
- ❖ τη χρονική στιγμή υποβολής στην αρμόδια διοικητική αρχή της ΜΠΕ,
 - ❖ την ερμηνεία του όρου «έναρξη πραγματοποίησης του έργου»,
 - ❖ την υποχρεωτική αναγραφή στη ΜΠΕ των εναλλακτικών λύσεων ως προς τη θέση του έργου και τη μέθοδο κατασκευής του, και
 - ❖ την ανάγκη σφαιρικής εκτίμησης των επιπτώσεων σε περιπτώσεις μη γραμμικών έργων (συνθετική μελέτη).

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΠΕ

- ΣτΕ 1520/93 (βιολογικός Γυθείου), 37/1993 (αεροδρόμιο Χίου), 1035,1038 και 1020/1993 (Περιφερειακή Υμηττού)
- Αναγνωρίζεται ο επιτελικός ρόλος, που διαδραματίζει η **εκπόνηση και υποβολή της ΜΠΕ**, που κρίνεται **απαραίτητη και απαιτείται** για την περιβαλλοντική αδειοδότηση.
- Η ΜΠΕ «πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά επιστημονικής εργασίας, της οποίας θεμελιώδες γνώρισμα είναι η λογική θεμελίωση και τεκμηρίωση των κρίσεων»
(Πάγια Νομολογία : ΣτΕ 397/2006 & 2792/2006)

- Για κάθε έργο πρέπει να προηγείται πλήρης επιστημονική μελέτη όλων των επιπτώσεών του στο περιβάλλον, οπότε και μόνο είναι σύμφωνο με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (ΣτΕ 863/2008).

➤ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ :

Σκοπός της νομολογίας είναι η έγκαιρη υποβολή της ΜΠΕ και η αποφυγή της δημιουργίας τετελεσμένων γεγονότων με την εκ των υστέρων υποβολή της.

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΝΑΡΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ»

- ΣΤΕ 37/1993 (αεροδρόμιο Χίου), 1035,1038 και 1020/1993 (Περιφερειακή Υμηττού)
- Ως **έναρξη πραγματοποίησης του έργου**, πριν από την οποία απαιτείται η κατάρτιση της ΜΠΕ, θεωρείται όχι μόνον η υλική ενέργεια εκτελέσεως του έργου αλλά και η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης, όπως η πράξη κήρυξης αναγκαστικής απαλλοτρίωσης των αναγκαίων εκτάσεων για την πραγματοποίηση του έργου.

➤ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ :

- Η νομολογία επιδιώκει μια ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της πρόληψης και απαιτεί όπως η ΜΠΕ υποβάλλεται πριν από τη λήψη σημαντικών αποφάσεων, όπως είναι η πράξη αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, που θα είναι δύσκολο να ανατραπούν.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ (Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ-ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΜΠΕ

- ΣτΕ 2759 και 2760/1994 (εκτροπή Αχελώου)
- Όταν ένα έργο έχει περισσότερα εξατομικευμένα τμήματα ΔΕΝ ΑΡΚΕΙ η ειδική προσέγγιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κάθε τμήματος με επιμέρους ΜΠΕ , ΑΛΛΑ επιβάλλεται η υποβολή μιας ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΜΠΕ.

➤ **Επειδή** «η συνολική επίδραση του έργου της εκτροπής του Αχελώου στο φυσικό περιβάλλον των επηρεαζόμενων περιοχών Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας δεν ισούται προς το άθροισμα των τοπικώς μόνον εκτιμώμενων συνεπειών των επί μέρους τεχνικών έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίησή του, αλλά είναι πολλαπλάσιο τούτου λόγω του δυναμικού και μη γραμμικού χαρακτήρα των εντεύθεν διαταρασσομένων και σε αλληλεπίδραση τελούντων φυσικών και ανθρωπογενών οικοσυστημάτων».

➤ ΕΠΟΜΕΝΩΣ :

Η σύνταξη μιας συνθετικής μελέτης θεωρείται απαραίτητη για την ορθή θεώρηση του περιβάλλοντος ως έννομου αγαθού με κατεξοχήν *ποιοτική* διάσταση.

ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗ ΤΗΣ ΣΤΕ ΟΛΟΜ. 2759-60/1994 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ : ΣτΕ 3289/2004 καθώς και ΣτΕ 863/2008

(υδροηλεκτρικά έργα σε ποτάμιο οικοσύστημα)

- **ΟΜΩΣ**, όπως έγινε δεκτό το 2019, δεν απαγορεύεται η αυτοτελής περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων που συνδέονται μεταξύ τους (ΣΤΕ 456/2019) όταν όμως έχουν ήδη μελετηθεί οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις στο επίπεδο του χωροταξικού σχεδιασμού (λ.χ. Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας) μέσω της σχετικής ΣΜΠΕ.
- Στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν έγινε δεκτός ο λόγος ότι δεν έχει εκπονηθεί συνθετική μελέτη του συνολικού έργου, το οποίο διαφοροποιείται από το άθροισμα των επιμέρους έργων που το συναπαρτίζουν με την εξής αιτιολογία : διότι η όλη μητροπολιτική παρέμβαση, μέρος της οποίας αποτελούν και τα δυο επίμαχα έργα (κατασκευή και λειτουργία Κέντρου Αθλητισμού, Μνήμης και Πολιτισμού σε παρακείμενη του Άλσους Ν. Φιλαδέλφειας περιοχή & «ταπείνωση» και κάλυψη τμήματος όμορης οδού), ασχέτως εάν αποτελεί «εγχείρημα» που υπερβαίνει το άθροισμα των επιμέρους έργων που την αποτελούν, προβλέπεται από υφιστάμενο χωροταξικό σχέδιο (ΡΣΑ) και έχει μελετηθεί ως προς τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον κατά το στάδιο έγκρισης του σχεδίου αυτού μέσω της κατάθεσης της οικείας ΣΜΠΕ.

- Ένα παρεμφερές με τη συνθετική μελέτη ζήτημα, που απασχόλησε και απασχολεί έντονα το ΣτΕ είναι και εκείνο σε σχέση με το ζήτημα της κατάτμησης ενός ενιαίου έργου σε επιμέρους τμήματα και τη μη αδειοδότησή του ως ενός ενιαίου έργου, όπως θα έπρεπε.
- Έτσι το ΣτΕ δέχθηκε ότι είναι μη νόμιμη η κατάτμηση της διαδικασίας αδειοδότησης της επίμαχης εγκατάστασης σε δυο δραστηριότητες (αποθήκευση υγρών καυσίμων για την οποία απαιτούνται ΠΠΔ ως έργο Β κατηγορίας και λιμενικό έργο για το οποίο απαιτείται ΜΠΕ, ως έργο Α1 κατηγορίας), ενώ ουσιαστικά πρόκειται για ένα ενιαίο έργο το οποίο εν συνόλω υπάγεται στην Α1 κατηγορία και άρα προϋποθέτει την υποβολή μιας ενιαίας ΜΠΕ για το ενιαίο και συνολικό έργο λόγω ένταξής του σε ανώτερη κατηγορία (ΣτΕ 901/2023)

- Μάλιστα η ΣΤΕ 901/2023 αιτιολόγησε την κρίση σημειώνοντας ότι οι 2 δραστηριότητες είχαν τον ίδιο φορέα υλοποίησης, βρίσκονται σε 2 όμορα γήπεδα, τελούν όμως σε διαχρονική λειτουργική σύνδεση, εφόσον το λιμενικό έργο κατασκευάστηκε και λειτουργεί επί σειρά ετών αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση των εγκαταστάσεων αποθήκευσης υγρών καυσίμων. Άλλωστε, η περιβαλλοντική αδειοδότηση των 2 επίμαχων έργων συνέπεσε χρονικά, ώστε πρόκειται για ενιαίο από τη φύση του έργο, το οποίο έπρεπε να αδειοδοτηθεί στο σύνολό του ως έργο της Α1 κατηγορίας και μάλιστα, δεδομένου ότι τμήμα του λιμενικού έργου εμπίπτει σε ΖΕΠ και περιοχή Natura 2000 έπρεπε να υπαχθεί και σε δέουσα εκτίμηση και αξιολόγηση.

- Ιδιαίτερη σημασία στον τομέα των επιμέρους έργων που ανήκουν σε διάφορες υποκατηγορίες, εντάσσονται όμως σε ένα ένα ενιαίο έργο, έχει και η πρόσφατη ΣτΕ 1335/2023 (αδειοδότηση δομής στη Λέσβο εντός ΚΑΖ, δασικής έκτασης και πλησίον περιοχής Natura 2000).
- Σύμφωνα με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι όταν ένα έργο περιλαμβάνει επιμέρους έργα που ανήκουν σε περισσότερες υποκατηγορίες (Α1, Α2 και Β), κατατάσσεται στο σύνολό του στην υψηλότερη κατηγορία από αυτές και εφαρμόζονται οι διατάξεις για την περιβαλλοντική αδειοδότηση της υψηλότερης αυτής κατηγορίας.

- Επίσης με πρόσφατη απόφαση για αιολικό πάρκο στην κορυφή του Ελικώνα (ΣΤΕ 194/2024) έγινε δεκτό ότι όταν υπάρχουν έργα ΑΣΠΗΕ που είτε προγραμματίζονται να λειτουργήσουν, έχοντας ήδη λάβει άδεια παραγωγής, είτε λειτουργούν ήδη εντός της ευρύτερης περιοχής πρέπει στην ΜΠΕ να μελετώνται οι επιπτώσεις από την σωρευτική (“συνεργιστική”) δράση του έργου με άλλα ομοειδή έργα στην ίδια περιοχή, δηλαδή στοιχεία που δεν καλύπτονται από το Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ.
- Την έλλειψη δε εκτίμησης των σωρευτικών επιπτώσεων βάσει της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, δεν υποκαθιστά η αξιολόγηση των εν λόγω έργων βάσει των κριτηρίων του Ειδικού Πλαισίου ΑΠΕ, διότι έχουν διαφορετική στόχευση και αφορούν την πυκνότητα των Α/Γ σε σχέση με τη φέρουσα ικανότητα των περιοχών ως προς το αιολικό δυναμικό, τις αποστάσεις ασφαλείας μεταξύ Α/Γ και τις επιπτώσεις στο τοπίο, βάσει γενικών κανόνων και τύπων που αφορούν όλη τη χώρα, όχι δε εξιδιασμένα τον κάθε τόπο εγκατάστασης ούτε τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, εν προκειμένω δε τον Ελικώνα και το δασικό οικοσύστημά του.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΟΤΕΡΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ (ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ)

- ΣτΕ 1035,1038 & 1040/1993 (Περιφερειακή Υμηττού) καθώς και ΣτΕ 3478/2000 (εκτροπή Αχελώου)
- Η ΜΠΕ πρέπει να κάνει μνεία των συγκεκριμένων επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον και ν' αναζητούνται *εναλλακτικές λύσεις* ως προς τη θέση αλλά και την προσφορότερη τεχνολογία και μέθοδο κατασκευής.

- **ΕΤΣΙ** με τη ΣτΕ 3478/2000 (υπόθεση Αχελώου) έγινε δεκτό
- ότι με τη ΜΠΕ, που υποβλήθηκε, δεν εξετάστηκαν **εναλλακτικές λύσεις** ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του ύδατος του Αχελώου κατά τρόπο ώστε ν' αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερο αξιόλογων μνημείων, και γενικότερα να μειωθούν οι **δυσμενείς επιπτώσεις** από τα έργα.

➤ Το Δικαστήριο μάλιστα έκρινε ως ανεπαρκές το περιεχόμενο της ΜΠΕ καθόσον με αυτήν εξετάστηκαν μεν **εναλλακτικές λύσεις** που αναφέρονται όμως **μόνον** στην ανάγκη και τον τρόπο ενίσχυσης του υδατικού δυναμικού της Θεσσαλίας αλλά **όχι στον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής**, ώστε ν' αποτραπεί η κατάκλυση μνημείου.

- Ειδικότερα ως προς το πολύ σοβαρό ζήτημα της συμπερίληψης και συνεξέτασης μαζί με τις εναλλακτικές λύσεις και της μηδενικής λύσης αξίζει να σημειωθούν τα εξής:
- Όπως προβλέπεται στην ισχύουσα νομοθεσία ως ελάχιστο περιεχόμενο του φακέλου της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων προβλέπεται η “περιγραφή και αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων, ιδίως ως προς τη θέση, το μέγεθος ή/και την τεχνολογία αυτών, συμπεριλαμβανομένης της μηδενικής λύσης, που εξετάστηκαν από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας και παρουσίαση των κύριων λόγων της επιλογής της προτεινόμενης λύσης σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον”.

- Όπως γίνεται δεκτό, ως εναλλακτικές λύσεις, η εξέταση των οποίων είναι υποχρεωτική τόσο για τον μελετητή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός έργου, όσο και για τη Διοίκηση κατά την άσκηση της αρμοδιότητας έγκρισης των οικείων περιβαλλοντικών όρων, νοούνται μόνον οι, καταρχήν, νόμιμες. Τούτο ισχύει και προκειμένου περί της μηδενικής εναλλακτικής λύσης, η οποία αποκλείεται να υιοθετηθεί και, επομένως, περιττεύει η εξέτασή της, όταν η εκτέλεση του έργου επιβάλλεται από συμβατό με το Σύνταγμα νόμο, όπως υπερκείμενο ρυθμιστικό σχέδιο και, μάλιστα, με σαφή ρύθμιση του τελευταίου, αφού, στην περίπτωση αυτή, η αποχή από την εκτέλεση και λειτουργία του έργου υπό τους δέοντες, βεβαίως, περιβαλλοντικούς όρους, θα ισοδυναμούσε με παραβίαση του νόμου και του ρυθμιστικού σχεδίου, μη επιτρεπτή, κατά τα αναφερόμενα σε προηγούμενη σκέψη (ΣτΕ 456/2019).

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

- ΣτΕ 304/1993, 561/1993, 2884/1993, 2759 & 2760/93 Ολομ.
- Η κατασκευή μεγάλων δημοσίων έργων μπορεί ν' αποτελεί μέρος αναπτυξιακών προγραμμάτων, πλην όμως έχοντας άμεση επίδραση στο φυσικό περιβάλλον, μπορεί επίσης ν' αποτελεί μέγιστο κίνδυνο σοβαρής αλλοίωσης ή και ανεπανόρθωτης καταστροφής του, εάν δεν γίνεται με περίσκεψη και **ΠΛΗΡΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ** όλων των επιπτώσεών της στο περιβάλλον, οπότε και μόνον είναι επιτρεπτή.

- Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η συσχέτιση που κάνει η νομολογία μεταξύ της κατασκευής έργων και της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι, γίνεται δεκτό (ΣτΕ 456/2019) ότι ουσιώδης όρος για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι τα ολοκληρωμένα χωρικά σχέδια, καθώς και τα προβλεπόμενα από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία εργαλεία ειδικού ή τοπικού σχεδιασμού, χωρικού και πολεοδομικού, τα οποία εξειδικεύουν τους στόχους, τις κατευθύνσεις, τα προγράμματα και τα μέτρα των υπερκειμένου επιπέδου σχεδίων, σύμφωνα με την ιεράρχηση που προβλέπει ο νόμος.

- Προς τα σχέδια αυτά πρέπει να εναρμονίζονται έργα και δραστηριότητες, ως προς τα οποία εκδίδεται, εφόσον συντρέχει περίπτωση, έγκριση περιβαλλοντικών όρων (ΣτΕ 2152/2015 Ολομ., βλ. και 3920/2010 Ολομ., 1569/2005 Ολομ., 2489/2006 Ολομ.). Στα υπερκειμένου επιπέδου σχέδια περιλαμβάνονται και τα ρυθμιστικά σχέδια, όπως τα εκάστοτε ισχύοντα Ρυθμιστικά Σχέδια της Αθήνας, τα οποία δεσμεύουν τη Διοίκηση κατά την άσκηση της κανονιστικής της εξουσίας ή την έκδοση ατομικών πράξεων (ΣτΕ 2152/2015 Ολομ., 604/2002 Ολομ., 2403/1997 Ολομ.)

